

ДЕМОГРАФІЯ, ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

УДК 330.59(477)

Білоус І.І.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Тернопільський національний економічний університет

СУЧАСНЕ ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ "РІВЕНЬ ЖИТТЯ"

Постановка проблеми. Важливою передумовою для розбудови соціальної держави в Україні є забезпечення гідного рівня життя всім громадянам країни. Рівень життя є однією з найважливіших соціальних категорій, яка характеризує становище людини у суспільстві, можливості реалізації її потреб, можливості людського розвитку. Процес інтеграції України у світове співтовариство перевів цю категорію до першорядних у визначенні соціально-економічної політики держави.

У концепції "Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй" (ПРООН) зазначається, що будь-яка держава світу в процесі свого економічного розвитку повинна, в першу чергу, створювати сприятливі умови для того, щоб кожна людина мала можливість прожити довге і здорове життя, здобути освіту, вільно використовувати свої знання та таланти, визначаючи власну долю [1]. На шляху до економічного процвітання та добробуту населення постає широке коло проблем, які повинні розв'язати уряди держав. Власне, проблема рівня життя є однією з найбільш актуальних проблем суспільного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти рівня та якості життя населення досліджувалися вітчизняними і закордонними вченими, такими як: Л. А. Беляєва, Д. П. Богиня, П. Т. Бубенко, О. А. Грішнова, О. В. Кузнецова, Е. М. Лібанова, В. О. Мандибур, О. Ф. Новикова, Н. М. Рімашевська та ін. На міжнародному рівні розроблено та впроваджено ряд відповідних методик, стандартів, договорів. Проте чіткої єдиної думки щодо визначення рівня життя поки що не існує, вченими досі остаточно не узгоджено склад показників та компонентів, які слід включати до оцінки рівня життя населення.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження теоретичних аспектів поняття "рівень життя" та характеристика його узагальненого показника – індексу людського розвитку. Враховуючи сучасний соціально-економічний стан держави та стратегію її подальшого розвитку, питання щодо визначення категорії "рівень життя" та методології оцінки рівня та якості життя населення залишаються досить актуальними для України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше теоретичне розкриття економічного та соціального змісту категорії "рівень життя" було введено К. Марксом і розглядалося як соціально-економічна характеристика рівня задоволення фізичних, духовних і соціальних потреб людей. Він виділяв "традиційний рівень життя" як такий, який передбачає не тільки задоволення потреб фізичного життя, а й задоволення певних потреб, породжених тими суспільними умовами, в яких люди знаходяться і виховуються [2, с. 150].

В Новій енциклопедії Британії зазначається, що "рівень життя в соціальній науці являє собою масштаб реалізації прагнень або бажань особи чи групи людей в товарах та послугах. Цей термін застосовується до конкретної міри споживання товарів та послуг, що може досягти окрема людина або група людей. Рівень життя включає не тільки приватно придбані споживчі одиниці, а й товари та послуги, що споживаються колективно" [3, с. 413].

В. Ф. Майер в своїй праці "Планирование социального развития и повышения уровня жизни народа" формулює "рівень життя" як "забезпеченість населення необхідними для життя їм матеріальними і культурними (духовними) благами, досягнутий рівень їх споживання і ступінь задоволення потреб людей у цих благах" [4, с. 8]. Він вважає, що: «рівень і структура споживання – це прямі й безпосередні показники життєвого рівня» [4, с. 15]. В. Н. Бобков зазначає, що «рівень життя являє собою рівень розвитку та ступінь задоволення потреб населення» [5, с. 77].

Великий вплив на сучасне розуміння рівня життя та розвитку людського потенціалу мали теоретичні розробки відомого індійського економіста, лауреата Нобелівської премії в сфері економіки Амартія Сена. В опублікованій ним у 1989 році роботі "Розвиток як розширення можливостей" зазначено, що рівень життя в суспільстві слід оцінювати не за середнім рівнем доходів, а по можливостях людей вести таке життя, яке вони вважають гідним. А. Сен розглядав процес розвитку, як процес розширення можливостей та свобод

людини, а не зростання тільки матеріального або економічного добробуту. Основною метою розвитку є розширення вибору для людей, тобто створення середовища, що надає людям можливість насолоджуватися довгим, здоровим і творчим життям [6, с.47-58].

В своїй книзі «Розвиток як свобода» А. Сен пише: «...Базові права людини (а саме, право на політичну діяльність, отримання базової освіти і медичної допомоги) є невід'ємними компонентами розвитку» [7, с. 23]. Він вважає, що свобода і права людини можуть ефективно впливати на економічний прогрес: по-перше, вони є цінні самі по собі, а значить, їхня присутність вказує на високий рівень людського розвитку; по-друге, політичні та економічні свободи сприяють більш ефективному політичному управлінню і економічному зростанню в результаті вільної економічної діяльності громадян, їх індивідуальній ініціативі і політичній активності. «Володіння більшою свободою поступати так, як вважаєш за потрібне є, по-перше, безпосередньо значущим для людської свободи взагалі і, по-друге, таке володіння важливе для розвитку особистих можливостей, які призводять до накопичення цінних результатів» [7, с. 35]. Отже, низький рівень життя розглядається як відсутність або нестача можливостей, а не в наявності низьких доходів. Підвищення доходу збільшує можливості, і навпаки, розширення можливостей сприяє великим заробіткам.

Проте розуміння свободи відрізняється в різних країнах. Так, в країнах Заходу свобода розуміється як цінність і самоціль, а в країнах Азії її значення полягає в свободі підприємництва і в сенсі розширення можливостей вибору для зростання добробуту населення [8, с. 134].

Власне, ідея А. Сена щодо розширення можливостей людей склали основу концептуального підходу до людського розвитку, який вперше був представлений ПРООН в "Доповіді про людський розвиток" в 1990 році. В цій Доповіді зазначається: "Людський розвиток – це процес забезпечення людей більш широким вибором. Принципово, цей вибір може бути нескінченним і змінюватися з часом. Але на всіх рівнях розвитку головними аспектами людського розвитку є можливість прожити довге і здорове життя, придбати знання і мати доступ до ресурсів, необхідних для гідного рівня життя. У тому випадку якщо немає доступу до цих основних виборів, у людини не буде доступу і до інших можливостей" [1, с.10].

Варто відмітити, що у міжнародних документах в основному використовується термін "життєвий рівень". Так, у статті 25 Декларації прав людини визначено: кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, яке є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини [9]. В статті 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права зазначено: "Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя" [10]. Згідно статті 27 Конвенції про права дитини: "Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини" [11].

Виходячи з положення Загальної декларації прав людини, статтю 48 Конституції України вперше в практиці вітчизняного законодавства закріплено: "Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло" [12]. Проте офіційного визначення "достатній життєвий рівень", а відповідно і, яким має бути "достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї" до цього часу немає.

В статті 6 Основ законодавства України про охорону здоров'я закладено: "Кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає: життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та соціальне обслуговування і забезпечення, який є необхідним для підтримання здоров'я людини; ..." [13].

Як було зазначено вище, поняття "рівень життя" в Україні законодавчо не визначено. Лише в Стратегії подолання бідності зазначалося, що рівень бідності – питома вага сімей (домогосподарств), у яких рівень споживання (доходів) на одну особу є нижчим від визначеної межі бідності. Межа бідності – рівень доходу, нижче від якого є неможливим задоволення основних потреб. Межа бідності встановлюється як частка прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць. На її основі визначаються сім'ї, які належать до категорії бідних [14]. Таким чином, як правило, рівень життя в Україні розуміється як рівень доходу людини (сім'ї, домогосподарства) не нижчий прожиткового мінімуму, який визначається для певної соціальної групи населення.

У підсумковому моніторингу розвитку соціальної сфери України за 2010 рік під рівнем життя розуміється стан матеріального забезпечення, який надає певній людині необхідний добробут для нього та його сім'ї (домогосподарства), достатню якість життя та певний рівень соціальних умов його життєдіяльності [15].

У Великому економічному словнику життєвий рівень характеризується як "сукупність умов населення країни, відповідних досягнутому рівню її економічного розвитку" [16, с. 436]. Автори сучасного економічного словника вважають, що "рівень життя – рівень добробуту населення, споживання благ і послуг, сукупність умов і показників, що характеризують міру задоволення основних життєвих потреб людей, зазвичай визначається величиною ВВП або ВВП на душу населення,

середніми доходами сім'ї, людини в порівнянні з прожитковим мінімумом в даній країні і в інших країнах, з споживчим бюджетом сім'ї" [17, с. 23].

В. Гурьев в своїй праці " Основи соціальної статистики: методи, система показників, аналіз" трактує рівень життя як складну комплексну соціально-економічну категорію, що виражає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людей (розмір реальних доходів працівників, рівень споживання населенням матеріальних благ та послуг, забезпеченість населення упорядженим житлом, рівень освіти, ступінь розвитку медичного і культурно-побутового обслуговування громадян, стан природного середовища, в якому знаходиться людина) [18, с. 67].

В Економічній енциклопедії С. В. Мочерного, рівень життя визначається як ступінь задоволення матеріальних і культурних потреб населення та характеризується такими соціально-економічними факторами, як: реальні грошові доходи; обсяг і структура споживання; забезпеченість роботою (зайнятість) та умови праці; тривалість робочого дня і вільного часу; інтенсивність праці; житлові та побутові умови; рівень освіти і культури; система охорони здоров'я і фізичної культури; система соціального забезпечення; піклування суспільства про дітей та материнство; раціональне використання вільного часу [19, с. 262].

В економічному словнику Завадського Й. С., Осовської Т. В. та Юшкевича О. О. визначено, що "рівень життя (англ. standart of living) – сукупність умов життя населення країни з узагальнювальним показником, який характеризує економічне становище населення. Використовується в маркетинговій роботі для визначення потенційного попиту" [20, с. 273].

Автори книги «Рівень життя населення» В. М. Жеребін та А. Н. Романов зазначають, що рівень життя – це ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людей, що досягається за рахунок створюваних економічних і матеріальних умов і можливостей, реалізований через споживання і визначається насамперед співвідношенням рівня доходів і вартості життя [21]. На думку Є. Б. Поспелова, рівень життя – це рівень матеріального благополуччя індивіда або сім'ї, який визначається кількістю споживаних благ [22]. Науковці Е. Лібанова та О. Палій під рівнем життя розуміють «забезпеченість населення необхідними матеріальними благами та послугами, досягнутий рівень їх споживання та ступінь задоволення раціональних потреб» [23, с. 109–110]. Мандибура В. рівень життя характеризує як досягнутий на певний проміжок часу в суспільстві ступінь задоволення різноманітних потреб населення (не тільки фізичних, але й соціальних, інтелектуальних, духовних, політичних), включаючи реальні економічні джерела і соціально-правові гарантії забезпечення умов життєдіяльності населення [24, с. 13].

Варто відмітити, що багато науковців та вчених дають два визначення категорії "рівень життя" – у вузькому та у широкому розумінні. Так, при вузькому трактуванні рівень життя може бути кількісно відображений натуральною структурою споживання, а в узагальненому вигляді – у вартісному (грошовому) вимірі обсягу споживання життєвих благ. Рівень життя у вузькому розумінні – це характеристика рівнів споживання населення і ступеня задоволення його потреб (вимірювання доходів, витрат і споживання благ та послуг). Під рівнем життя в широкому розумінні розглядають рівень людського розвитку (стан здоров'я, можливості населення для задоволення своїх потреб) та умови життєдіяльності населення (стан навколишнього середовища та безпека населення).

М. І. Плотницький вважає, що "рівень життя – це ступінь забезпеченості населення необхідними для життя матеріальними, духовними і соціальними благами. У широкому розумінні рівень життя включає рівень і структуру споживання, умови праці, структуру і ступінь задоволення соціально-культурних потреб, ступінь розвитку сфери послуг, величину і структуру позаробочого і вільного часу, рівень екологічної безпеки тощо. У вузькому, рівень життя розуміють як обсяг реальних доходів, що визначають обсяг і структуру фактичного споживання кінцевих товарів і послуг" [25]. І. І. Колеснікова визначає, що рівень життя у вузькому сенсі – це досягнутий рівень споживання населенням матеріальних благ і послуг, а в широкому розумінні включає в себе весь комплекс соціально-економічних умов життя суспільства. У широкому розумінні поняття «рівень життя населення» включає ще умови життя, праці та зайнятості, побуту і дозвілля, його здоров'я, освіта, природне середовище проживання та ступінь їх відповідності соціальним нормативам та стандартам.

Що стосується методики визначення рівня життя, то єдиної думки щодо неї також поки що не вироблено. Як видно з вище описаного, рівень життя населення є складною соціально-економічною категорією, що характеризує обсяг та ступінь задоволення, забезпеченості населення різноманітними потребами, які породжені тими суспільними умовами, в яких люди знаходяться і виховуються. Враховуючи велику кількість різноманітних потреб населення, дана категорія не може бути оцінена за допомогою одного показника, необхідна певна цілісна система характеристик і показників, яка спроможна буде дати повну і всебічну оцінку рівня життя населення. Багато дослідників як вітчизняних, так і закордонних для оцінки рівня життя населення застосовують систему показників, яка включає в себе від 3 до 12 аспектів.

За визначенням ООН, рівень життя – це сукупність таких показників, як: фонди споживання і нагромадження, здоров'я, в тому числі демографічні умови, їжа, одяг, житло, умови праці, освіта, зокрема письменність, включаючи його благоустрій, соціальне забезпечення тощо. Тобто, не менш важливим

показниками, крім доходу, є здоров'я, освіта, свобода дій і слова тощо. Для характеристики рівня життя ООН використовує такий інтегральний узагальнюючий показник як «індекс розвитку людського потенціалу», який був розроблений в 1990 році пакистанським економістом Махбубом уль Хаком. Індекс розвитку людського потенціалу – це сукупний показник рівня розвитку людини в країні, тому іноді його використовують як синонім таких понять, як «якість життя» або «рівень життя».

Методологія розрахунку індексу людського розвитку Програми розвитку ООН ґрунтується на мінімальному наборі показників, за якими можна зібрати достовірні порівняльні дані в усіх країнах світу. Ці показники кількісно виражають один з головних напрямів (вимірів) людського розвитку та періодично переглядаються, вдосконалюються, проте ключові виміри людського розвитку залишаються незмінними.

Власне, ключовими напрямками людського розвитку, які відображають головні можливості у забезпеченні всього процесу є: прожити довге й здорове життя (вимір – довголіття); набуті, розширювати й оновлювати знання (вимір – освіченість); мати доступ до засобів існування, що забезпечують гідний рівень життя (вимір – матеріальний рівень життя).

Отже, Індекс вимірює досягнення країни з точки зору стану здоров'я, одержання освіти і фактичного доходу її громадян, за трьома основними напрямками:

- здоров'я і довголіття, вимірювані показником очікуваної тривалості життя при народженні (25-85 років);
- доступ до освіти, вимірюваний рівнем грамотності дорослого населення і сукупним валовим коефіцієнтом охоплення освітою (0-100%);
- гідний рівень життя, вимірюваний величиною валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення в доларах США за паритетом купівельної спроможності (ПКС) (від 200 до 4000 \$).

Ці три виміри стандартизуються у вигляді числових значень від 0 до 1, середнє геометричне яких являє собою сукупний показник Індексу розвитку людського потенціалу в діапазоні від 0 до 1. Потім держави ранжуються на основі цього показника.

У 2010 році було опубліковано чергову щорічну доповідь Програми розвитку ООН "Реальне багатство народів: шляхи розвитку людини" [26], в якій індекс розвитку людини піддався істотному корегуванню. Так, замість валового національного продукту на душу населення (ВНП) використовується валовий національний дохід на душу населення (ВНД), виражений в доларах США по паритету купівельної спроможності (ПКС), що дозволяє враховувати дохід від грошових переказів і міжнародної допомоги. У сфері освіти замість показника валового охоплення населення освітою використовується показник очікуваної тривалості навчання дітей шкільного віку, а замість рівня письменності дорослого населення – середня тривалість навчання дорослого населення, що дає більш повну картину рівнів освіти. Відносно здоров'я основним індикатором залишається очікувана тривалість життя при народженні.

Крім того, автори дослідження переглянули спосіб агрегування всіх трьох вимірів. Ключовою зміною було звернення до середнього геометричного: таким чином, у 2010 році індекс розвитку людського потенціалу являє собою середнє геометричне трьох показників вимірювань. Більше не існує повного заміщення вимірювань – низький показник по будь-якому вимірюванню тепер прямо відображається в індексі.

У Доповіді пропонуються також три нових інструменти виміру, що охоплюють багатовимірну нерівність, гендерні диспропорції і крайню депривацію, це: Індекс розвитку людського потенціалу, скоригований з урахуванням нерівності, Індекс гендерної нерівності та Індекс багатовимірної бідності.

Доповідь про людський розвиток 2011 "Сталий розвиток та рівність можливостей: Краще майбутнє для всіх" вносить новий важливий внесок у глобальний діалог по даній проблемі. Основна увага зосереджена на проблемі досягнення стійкого розвитку і забезпечує рівні можливості прогресу. Погляд з цих двох точок зору показує, як деградація навколишнього середовища посилює нерівність через несприятливий вплив на людей, і без того знаходяться в несприятливому становищі, і як нерівність у людському розвитку, в свою чергу, підсилює екологічну деградацію. Людський розвиток, що полягає у розширенні можливостей вибору для людей, будується на спільному використанні природних ресурсів [27].

Розвиваючи глобальні ідеї побудови індексу людського розвитку, сформульовані фахівцями ООН, вітчизняні науковці створили методику вимірювання людського розвитку, адаптовану до національних умов, передусім до національної статистичної бази. Як вважають автори, використання запропонованої методики забезпечить обґрунтованість і методологічну коректність порівнянь соціально-економічного розвитку окремих регіонів країни, наукове забезпечення систематичних розрахунків індексів людського розвитку регіонів України, визначення місця кожного регіону на універсальній шкалі, яка дозволить виконувати методологічно коректні співставлення як за інтегральним індексом, так і за кожним з 9 загальних показників окремих аспектів людського розвитку і за окремими базовими показниками [28].

Загальний індекс в даній методиці складається з 9 складових частин: демографічний розвиток, розвиток регіональних ринків праці, матеріальний добробут населення, умови проживання населення,

рівень освіти населення, стан охорони здоров'я, соціальне середовище, екологічна ситуація і фінансування людського розвитку. Кожна з цих складових включає в себе в середньому по 10 – 15 показників, тобто загальний індекс регіонального розвитку розрахований на основі більше 100 різних показників.

Існує також класифікація показників рівня життя за окремими ознаками: загальні і приватні; економічні і соціально-демографічні; об'єктивні і суб'єктивні; вартісні і натуральні; кількісні і якісні; показники пропорцій і структури споживання; статистичні показники та ін.

Рівень життя населення, як соціально-економічна категорія, визначається сукупністю великої кількості чинників, обумовлених політичними, економічними, культурними, геополітичними, історичними та іншими особливостями держави. Таким чином, рівень життя населення в конкретній країні на пряму залежить від рівня економічного розвитку в країні в цілому і значною мірою визначається величиною ВВП і структурою його використання.

Висновки з даного дослідження. Як бачимо, рівень життя є складною соціально-економічною категорією, що визначається системою показників, кожен з яких дає уявлення про яку-небудь одну сторону життєдіяльності людини.

Економічний розвиток будь-якої країни світу визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. Підвищення рівня життя сприяє поліпшенню і якості життя, тобто умов існування людини. Кожна країна має свої особливості в плані територіального розташування, ресурсів, фінансово-економічного стану, устрою, тому між ними є значні відмінності в рівні та якості життя. Втім, високий рівень життя населення є визначальною ознакою сталого розвитку суспільства, основою життєдіяльності будь-якої держави.

В основі концепції людського розвитку лежить принцип, згідно з яким економіка існує для розвитку людей, а не люди – для розвитку економіки. У концепції високорозвинута благополучна людина – це мета, а забезпечення її добробуту є кінцеве і єдине завдання розвитку, людський потенціал розглядається не як засіб досягнення добробуту людей, а як обов'язковий компонент їхнього добробуту.

Отже, як бачимо, на даний момент чіткого єдиного наукового визначення поняття "рівень життя" не існує – кожен автор вносить в нього свої корективи, виділяючи, з своєї точки зору, найбільш важливі аспекти та виключаючи другорядні елементи. Відповідно немає і єдиної методики оцінки рівня та якості життя населення. Проте усі існуючі методики побудовані на основі концепції людського розвитку, яка включає вивчення макроекономічних, демографічних, соціальних та інших аспектів життєдіяльності суспільства. Таким чином, можна зробити висновок, що "рівень життя" – це складна соціально-економічна категорія, що характеризує ступінь досягнення благополуччя людини в усіх сферах її життєдіяльності в конкретному суспільстві і в конкретний період часу.

Література

1. Human Development Report 1990. Concept and Measurement of Human Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1990_en_overview.pdf
2. К. Маркс. Сочинения, 2-е изд. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1960. – Т. 16. – 839с.
3. The New Encyclopedia Britannica, 15th edition, Encyclopedia Britannica, Inc. (Peter B. Norton, President and Chief Executive Officer, Joseph J. Esposito, President Publishing Group). – 1994. – Vol.7. – 1046p.
4. Майер В.Ф. Планирование социального развития и повышения уровня жизни народа / В.Ф. Майер. – М., 1988. – 280с.
5. Бобков В.Н. Совершенствование системы показателей уровня жизни населения / В.Н.Бобков. – Уровень жизни населения регионов России. – 1996. – №6-7. – 77-88 с.
6. Sen A. Development as Capability Expansion // Journal of Development Planning, 1989, No 19. – P.41-58.
7. Сен А. Развитие как свобода / А. Сен ; пер. с англ. под ред. и с послеслов. Р.М. Нуреева. – М. : Новое издательство, 2004. – 432 с.
8. Mahbubani, Kishore. The new Asian hemisphere: the irresistible shift of global power to the East / Kishore Mahbubani. – Public Affairs, New York, 2008 – 314 p.
9. Всеобщая декларация прав человека Принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права // ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042
11. Конвенція про права дитини // ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021?nreg=995_021&find=1&text=%E6%E8%F2%F2%BA%E2%E8%E9+%F0%B3%E2%E5%ED%FC&x=0&y=0

12. Конституція України // Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

13. Основи законодавства України про охорону здоров'я // Верховна Рада України; Закон від 19.11.1992 № 2801-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

14. Про Стратегію подолання бідності // Президент України; Указ, Стратегія від 15.08.2001 № 637/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/637/2001>

15. Підсумковий моніторинг розвитку соціальної сфери за 2010 рік // Центр перспективних соціальних досліджень, Міністерство праці та соціальної України, Національна академія наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=148:-2010-&catid=17:2010-06-10-20-44-31&Itemid=24

16. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М. : Фонд "Правовая культура", 1994. – 528 с.

17. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 495 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovari.yandex.ru/~книги/Экономический%20словарь>

18. Гурьев В.И. Основы социальной статистики: методы, система показателей, анализ / В.И. Гурьев. – М. : Финансы и статистика, 1991. – 176 с.

19. Економічна енциклопедія: у 3 т. / [ред. кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К. : Видавничий центр "Академія", 2002. – Т. 3. – 952 с.

20. Завадський Й. С. Економічний словник // Й. С. Завадський, Т. В. Осовська, О. О. Юшкевич. – К. : Кондор, 2006. – 356 с.

21. Жеребін В.М. Рівень життя населення / В.М. Жеребін, А.Н. Романов – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 592 с.

22. Поспелова Є.Б. Рівень життя – головна складова соціальної політики країни / Є.Б. Поспелова // Регіональна економіка: теорія і практика, 2004. – № 1 – с. 38-43.

23. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист / Е. Лібанова, О. Палій. – К. : Основи, 2004. – 491 с.

24. Мандибура В.О. Рівень життя населення та механізм його регулювання: автореф. дис. ... д.е.н.: 08.09.01 / В.О. Мандибура. – К., 1999. – 20 с.

25. Плотницький М.І. Макроекономіка : навчальний посібник / М.І. Плотницький. – М. : Видавництво «Іспит», 2004. – 625 с

26. Доклад о развитии человека 2010 года. Реальное богатство народов: пути к развитию человека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/development/hdr/2010/hdr_2010_complete.pdf

27. Резюме. Доклад о человеческом развитии 2011. Устойчивое развитие и равенство возможностей: Лучшее будущее для всех [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2011_RU_Summary.pdf

28. Додаток до постанови колегії Державного комітету статистики України, президії НАН України № 76/182 від 14.03.2001/05.04.2001 "Методика вимірювання людського розвитку регіонів України" // Закон и норматив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.licasoft.com.ua/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=516410&menu=109675>

УДК 331:332.14:519.876.5

Ціжма Ю.І.,
викладач кафедри теоретичної і прикладної економіки
ДВНЗ "Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника"

ПРОГНОЗУВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНДОВИХ МОДЕЛЕЙ

Постановка проблеми. Для прогнозування зайнятості населення регіону доцільно використання трендових моделей. Треба зауважити, що в загальному випадку трендова модель не дає можливості побачити причинно-наслідкові зв'язки між результируючим показником (в нашому випадку – рівнем зайнятості) та численними факторами і чинниками, які визначають зміни значень результируючого показника, але з їх допомогою є можливість з'ясувати найважливіше – тенденцію розвитку досліджуваного явища чи процесу і на цій основі розраховувати прогнози.